

La recerca de les ONG de conservació: de l'estudi i el seguiment d'ocells a la protecció d'espais costaners i marins

CRISTINA SÁNCHEZ

La protecció dels ocells i els seus hàbitats, com a indicadors de la qualitat del medi i el bon funcionament dels ecosistemes, té com una de les formes d'aplicació la designació d'àrees protegides. En aquest sentit, el programa d'Àrees Importants per a les Aus (*Important Bird Area*, IBA) de BirdLife International té com a objectiu identificar, documentar i conservar aquells espais prioritaris per assegurar la supervivència dels ocells. Des de la dècada dels 80 s'ha avançat molt en l'inventari d'IBA terrestres, amb unes 10.000 àrees identificades al món, unes 400 a Espanya, i 21 a Catalunya. Moltes d'aquestes àrees ja gaudeixen d'un elevat grau de protecció com són les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) dins de la Xarxa Natura 2000 europea.

A escala europea, l'inventari d'IBA de BirdLife ha estat utilitzat per la Comissió Europea com a base per avaluar la correcta designació de les ZEPA, Xarxa Natura 2000 pels països membres. Per poder establir quines són les IBA terrestres d'Europa, a més de comptar, en el moment de la seva elaboració, amb la informació rigorosa i més actualitzada sobre la distribució d'espècies, cal establir criteris per a la identificació de les zones. Aquests criteris es basen principalment en la proporció de les poblacions (a escala mundial, europea, estatal i local) que utilitzen un àrea determinada.

Posteriorment la revisió dels inventaris precisarà el seguiment d'aquestes poblacions, per avaluar l'estat de conservació al llarg del temps, identificar les principals amenaces de cada IBA i proposar mesures concretes per a la millora de les poblacions d'espècies per a la que ha estat inventariada una zona concreta.

En el recentment elaborat *Libro rojo de las aves de España* (SEO/BirdLife y MMA), un dels aspectes més destacats ha estat veure que el 65 % de les espècies marines presenten algun grau d'amenaça (passant a ser el grup amb major proporció d'espècies amenaçades), cosa que dóna un toc d'alerta sobre la situació de les poblacions d'ocells marins, sobre els que sovint només es protegeixen les àrees de cria.

En el cas de la identificació de les àrees prioritàries per als ocells en l'àmbit marí, la realitat és ben diferent de la terrestre, i apareixen noves dificultats que fan impossible aplicar la mateixa metodologia ni els mateixos criteris. En primer lloc les IBA han estat ben desenvolupades en l'àmbit terrestre i fins i tot costaner, però sempre han ignorat l'ecologia marina i la biologia de les espècies que l'habiten. Així, els ocells marins han estat tradicionalment estudiats des d'un punt de vista terrestre perquè:

- es concentren en colònies i per tant depenen de la terra per a reproduir-se, on són més conspicus i és més fàcil fer estudis,
- al mar la distribució dels ocells abasta àrees tan grans que és molt difícil abordar el seu estudi (tot i que actualment es disposa de tecnologia adequada per a fer-ho),
- també cal tenir present que la biologia marina ha ignorat l'estudi dels ocells marins d'hàbits pelàgics atès que no aporten beneficis directes sobre la pesca.

Així, el paper dels ocells marins ha estat ignorat al llarg del temps, tot i tractar-se d'integrants dels ecosistemes marins (algunes espècies arriben a passar el 90 % del temps al mar, s'alimenten al mar, i són depredadors superiors). Tot això té implicacions directes en la conservació, ja que els esforços fins aleshores han estat centrats en la identificació de les amenaces directes (principalment a terra) les amenaces provinents del mar s'han obviat, encara que en alguns casos hi ha evidències directes de que les amenaces en el mar podrien ser molt serioses —recolzades per estudis demogràfics—, entre les quals destacarien la interacció amb les indústries pesqueres (mortalitat, competència, alteracions dels ecosistemes); contaminació difusa (metalls, plàstics,...); esdeveniments de contaminació catastròfica; molèsties; canvi climàtic...

Com protegir els ocells marins des del mar?

Per plantejar la seva protecció es pot tractar des de tres punts de vista:

- la protecció específica (és poc viable ja que és difícil de regular activitats al mar i sovint les amenaces no són dirigides)
- la regulació de les activitats (pot ser efectiu per a espècies o amenaces concretes, com la mitigació de mortalitat amb palangre)
- la designació i protecció d'espais temporals o permanents. Aquest pas és crucial per assegurar la conservació dels ecosistemes i dels ocells, però està molt menys desenvolupat que a escala terrestre; així, pel que fa a l'àmbit marí, la superfície protegida és menor a l'1 %. La designació d'espais protegits fins a l'actualitat ha concentrat els seus esforços en espècies poc mòbils (posidònia, peixos semisedentaris...), o s'han lligat al fons (sovint costaner o d'aigües somes).

Però el que queda pendent és treballar a fons per a la protecció i gestió d'espais per a les espècies mòbils i d'hàbits pelàgics (tortugues, cetacis, túnids i ocells). Per a designar espais protegits al mar, emprant els ocells com a indicadors, ens trobem amb problemes diferents dels que es troben a terra, com són la mida de l'espai, ja que aquesta ha de ser prou gran com per a ser efectiva però prou petita com per a ser gestionada correctament. També, com es defineixen els límits d'aquests espais, atès que la distribució dels ocells depèn de factors com la productivitat i la distribució dels recursos, que poden variar d'any en any.

L'any 2005, SEO/BirdLife, en el marc d'un projecte Life natura, va iniciar la identificació de les IBA al mar, (un projecte Life paral·lel es va iniciar a Portugal). En aquest projecte es mira de compatibilitzar el seguiment de les espècies marines amenaçades amb indicadors de productivitat, que permetin establir criteris productius i l'ús d'hàbitat en tot el litoral, per a identificar les àrees marines prioritàries.